

Experiències

La capacitat lingüística del professorat a la Universitat de Barcelona

Autors

Jordi Matas

Conxa Planas

Universitat de Barcelona

En aquest article es fa memòria de l'actuació de la Universitat de Barcelona pel que fa a l'acreditació lingüística del professorat, les normatives que la regulen, i la política informativa i formativa que els òrgans competents hi han dut a terme els últims deu anys.

Resum

L'any 2008 la Universitat de Barcelona assolirà la xifra de 1.000 professors acreditats lingüísticament, és a dir, que han superat la prova de llengua catalana per a la docència a la Universitat de Barcelona. Les primeres convocatòries, que van tenir lloc el 1998, implicaven els professors contractats únicament, per als quals l'acreditació de coneixements de llengua tenia un caràcter de requisit diferit. Amb això es va anar creant, dins la institució, una cultura de formació i acreditació lingüístiques del professorat. Més tard, quan el 2004 el Consell de Govern fixa el requisit lingüístic d'entrada i l'exigeix als candidats per ocupar una plaça de professor contractat permanent del pla Serra Hunter, la Universitat ho va percebre com una evolució natural per a la millora de la competència lingüística del professorat i per a la garantia dels drets lingüístics de l'alumnat. Posteriorment, el 2006 el Consell de Govern va decidir per unanimitat aplicar el requisit d'acreditació lingüística al professorat habilitat que volia accedir als cossos funcionaris estatals de titulars o catedràtics d'universitat. Actualment, podem afirmar que la llengua vincula tot el professorat de la Universitat de Barcelona.

En aquest article es fa memòria de l'actuació de la Universitat de Barcelona pel que fa a l'acreditació lingüística del professorat, les normatives que la regulen i la política informativa i formativa que els òrgans implicats hi han dut a terme en els últims deu anys.

El compromís de política lingüística de la Universitat de Barcelona i el marc normatiu

Al gener del 1998 el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei de Política Lingüística, que establí a l'article 24.3: «El professorat dels centres d'ensenyament universitari de Catalunya ha de conèixer suficientment les dues llengües oficials, d'acord amb les exigències de la seva tasca docent. Aquesta norma no és aplicable al professorat visitant i a altres casos anàlegs. Correspon a les universitats d'establir els mecanismes i els terminis pertinents per al compliment d'aquest precepte.» A partir de l'any 1998, la Universitat de Barcelona ha fet dues convocatòries ordinàries anuals de proves de llengua catalana per a la docència, a les quals ha tingut opció de presentar-s'hi el professorat que hi ha tingut interès. Inicialment era el professorat contractat, en les diverses modalitats, el destinatari primer de la prova, ja que a l'hora de signar el contracte se li exigia

que acredités documentalment estar en possessió d'un certificat de coneixements de llengua catalana de nivell C de la Generalitat —o bé d'un d'equivalent. Aquesta acreditació podia diferir-se en el temps fins a un termini de dos anys en el cas que la persona no disposés de la certificació i aleshores signava un compromís conforme es comprometia a adquirir els coneixements en aquest marge, tal com ho preveia l'art. 5 del Reglament d'Usos Lingüístics de la Universitat de Barcelona. Efectivament, l'article 5 del Reglament d'Usos Lingüístics, aprovat per la Junta de Govern el 30 d'octubre de 1996, establia que: «1. L'oferta de places que comportin o puguin comportar tasques docents han de preveure com a requisit l'acreditació del coneixement de la llengua catalana. 2. La Junta de Govern ha d'establir els criteris i el procediment d'acreditació dels coneixements de llengua catalana per a les diferents places. 3. L'acreditació s'ha de fer efectiva davant de la Universitat en un termini màxim de dos anys a partir de la data del nomenament o de la presa de possessió o de l'inici del contracte, si no se n'explicita a les bases de la convocatòria el caràcter previ. 4. La Universitat de Barcelona ha de facilitar els mitjans necessaris per tal que s'assoleixi el coneixement de llengua catalana exigida per a la plaça.»

Uns anys més tard, el 2003, el Parlament va aprovar la Llei d'Universitats de Catalunya (LUC), en la qual es reiterava la necessitat de capacitat lingüística del professorat. Així l'article 6.4 de la LUC establia: «D'acord amb la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, el professorat universitari, llevat del visitant i de casos anàlegs, ha de conèixer suficientment les dues llengües oficials, d'acord amb les exigències de llurs tasques acadèmiques. El Govern, d'acord amb la normativa vigent i mitjançant el Consell Interuniversitari de Catalunya, ha de garantir que en els processos de selecció, d'accés i d'avaluació es concreti el dit coneixement suficient». Malgrat que el conseller responsable d'Universitats de l'època mai no va ser partidari d'incloure aquest article, la pressió de les universitats i d'alguns partits polítics va possibilitar la redacció d'aquest article, que en el procés de tramitació parlamentària no va ser esmenat per cap partit. Posteriorment, calia que un decret desplegués l'article 6.4 i que especificués de quina manera s'havia de fer efectiu l'article, a quin tipus de professorat afectava i quines universitats l'havien d'aplicar. Des de llavors fins avui cap responsable polític d'universitats no ha estat capaç de fer aquest desplegament. No obstant això, des de la Universitat de Barcelona es van anar adoptant mesures per aplicar el mandat del Parlament de Catalunya expressat a l'article 6.4 de la LUC.

Una mesura molt important va ser incloure al nou Estatut de la Universitat de Barcelona del 2003 alguns articles que fessin una referència genèrica a la llengua i una altra de més específica a la necessitat d'acreditar coneixements lingüístics per part del professorat. Així, l'article 6 estableix que: «1. El català és la llengua pròpia i oficial de la Universitat de Barcelona. 2. El català i el castellà, com a llengües oficials a Catalunya, han de ser utilitzades a la Universitat de Barcelona d'acord amb les disposicions sobre política lingüística. 3. La Universitat de Barcelona, d'acord amb el seu Reglament sobre els usos lingüístics, ha de fomentar la llengua catalana en els camps investigador, docent, administratiu i de serveis, i ha de contribuir a la incorporació de la llengua catalana a tots els àmbits del coneixement. A aquest efecte, la Comissió de Política Lingüística estableix les directrius en matèria de política lingüística i impulsa la normalització de la llengua catalana. La Comissió de Política Lingüística, com a delegada del Consell de Govern, és presidida pel rector o la rectora, o per la persona que delegui, i en són membres el o la gerent, vuit professors o professores dels diferents àmbits d'activitat universitària, quatre estudiants i dos membres del personal d'administració i serveis. 4. La Universitat de Barcelona ha de fomentar el coneixement i l'estudi de la llengua i la cultura catalanes. 5. La Universitat de Barcelona està oberta a la resta de llengües i cultures, i, a través del seu servei lingüístic, ha de promoure la formació i l'assessorament multilingües per a les activitats acadèmiques de la comunitat universitària.»

Pel que fa a la necessitat d'acreditar coneixements lingüístics per part del professorat, els articles 147 i 150 regulen, respectivament, la provisió de places de funcionariat docent i de professorat contractat. En ambdós articles es diu: «En la convocatòria de les places hi han de constar explícitament els requisits de capacitat lingüística adients» (articles 147.4.e i 150.3.e).

Cal destacar que aquests dos articles va ser dels pocs que mai van ser esmenats en el procés d'elaboració de l'Estatut de la Universitat de Barcelona.

La resposta unànime de la institució a la proposta de la Comissió de Política Lingüística

Altres mesures que es van adoptar a la Universitat de Barcelona van néixer a la Comissió de Política Lingüística. Efectivament, en el marc d'aquesta Comissió, des del febrer del 2002 fins avui, s'han anat donant informacions exhaustives sobre la regulació de l'acreditació lingüística del professorat i s'han anat impulsant iniciatives pioneres per fer complir la normativa a la Universitat de Barcelona. En aquest sentit, la Comissió de Política Lingüística, en sessió de 22 d'octubre de 2004, va acordar per unanimitat la introducció del requisit de coneixements lingüístics a les convocatòries de professorat permanent. Aquesta mateixa decisió també va ser aprovada per unanimitat per la Comissió de Professorat el dia 12 de novembre del 2004 i ja es va fer efectiva en la primera convocatòria de places de professorat Serra Hunter publicada en el DOGC el dia 3 de desembre de 2004. En totes les convocatòries de professorat contractat permanent que s'han fet des de llavors fins ara sempre s'ha demanat aquest requisit de coneixements lingüístics. Estem parlant de quatre convocatòries que han implicat diversos centres (Física, Química, Medicina, Biologia, Econòmiques, Geografia i Història, Matemàtiques, Filosofia, Geologia i Dret) i finalment ha ocupat les places convocades professorat de procedència majoritària de l'Estat espanyol, tot i que també hi trobem persones nascudes a Itàlia, al Marroc, a Rússia, a Anglaterra i a França.

En el cas de les convocatòries d'accés a cossos funcionaris docents universitaris, la mesura s'aplica d'ençà del 2006 i el procés va ser el mateix. La Comissió de Política Lingüística ho va aprovar el 10 d'octubre del 2006, la Comissió de Professorat, el 26 d'octubre, i el Consell de Govern ho va ratificar, sempre per unanimitat, el 14 de novembre de 2006.

La normativa aplicable per a la selecció de personal acadèmic contractat permanent de la Universitat de Barcelona va ser aprovada pel Consell de Govern de la Universitat de Barcelona de 6 d'octubre de 2004 i modificada en data 5 de juliol de 2007. Es tracta d'una normativa que afecta catedràtics, professors agregats i professors col·laboradors, i que estableix que «tots els aspirants hauran d'acreditar el nivell de coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita de conformitat amb allò que s'estableix a la legislació vigent. Per a aquells aspirants que no puguin acreditar documentalment el nivell de coneixement de llengua catalana, els Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona facilitaran els mecanismes per obtenir-lo dins el termini de presentació de sol·licituds.» (article 5.2). D'altra banda, l'article 5.3 diu textualment: «Els aspirants estrangers hauran d'acreditar un coneixement adequat del castellà.»

La modificació feta al juliol del 2007 feia referència a dues qüestions. La primera la trobem a l'article 5.4: «Excepcionalment, per a aquells aspirants que no puguin presentar juntament amb la sol·licitud la documentació acreditativa del coneixement de la llengua catalana, i en el cas d'aspirants estrangers, els que no puguin acreditar un coneixement adequat de castellà, podran sol·licitar al rector l'exempció d'aquest requisit sobre la base del seu currículum. El rector resoldrà a la vista d'un informe preceptiu no vinculant emès per la Comissió de Política Científica de la Universitat de Barcelona. En cas d'estimar la sol·licitud, resultarà d'aplicació el que s'estableix a l'article 5.3 del reglament d'usos lingüístics de la Universitat de Barcelona.» (es refereix a l'acreditació diferida de dos anys). La segona modificació la trobem en el preàmbul, on s'explicita que «amb l'objectiu d'introduir criteris de caràcter estratègic, d'internacionalització i de projecció científica de l'activitat acadèmica del professorat, les comissions que resoldran els concursos hauran de tenir en compte [...] la competència lingüística en llengua anglesa o en una altra llengua estrangera d'ús internacional en l'àmbit de la disciplina.»

Finalment, en aquest apartat sobre la implicació de la xarxa institucional de la Universitat de Barcelona en l'impuls de polítiques lingüístiques estratègiques, cal subratllar la corresponsabilitat dels centres. Resulta primordial la funció que exerceixen les comissions de dinamització de centre, una funció de relació entre els equips de govern dels centres, el vicerectorat competent en matèria de Política Lingüística i els Serveis Lingüístics. El fet que la Xarxa de Dinamització Lingüística es reuneixi tres cops l'any i ajudi a treballar en la implantació de les mesures adoptades per la Comissió de Política Lingüística, ha anat construint un teixit comunicatiu i de proximitat, que ha permès minimitzar —en el cas de l'acreditació de coneixement lingüístics del PDI— uns riscos que potencialment hi eren presents.

Cal assenyalar, més concretament, el paper de mediador que han fet i fan les persones que tenen delegada pels deganats la presidència de les comissions, pel que fa al professorat i la llengua en un àmbit més local, en què cada professor que s'ha d'acreditar té nom i cognoms ben coneguts i una llarga trajectòria. Els presidents i les presidentes de les comissions de dinamització lingüística han sabut acompanyar els professors del seu centre en el seu procés d'aprenentatge del català i a la vegada han relativitzat aspectes que, per desconeixement, podien provocar recels.

La coordinació de totes les unitats i el paper clau dels Serveis Lingüístics en l'organització de les proves

En aquests deu anys de formació i acreditació lingüístiques del professorat, s'han fet 21 convocatòries ordinàries de proves de llengua catalana per al PDI i, a partir del 2004, 11 d'extraordinàries, concretament vinculades a l'oferta de places permanents. En aquests darrers anys en els quals les convocatòries de places de professorat permanent contractat o funcionari han introduït el requisit de coneixements lingüístics, els servei de Personal Docent ha treballat estretament amb els Serveis Lingüístics per garantir que el procés tècnic, d'ençà que la convocatòria de places surt publicada al butlletí oficial fins a l'acabament del període de presentació de sol·licituds per part dels candidats acreditats o habilitats, inclogui la informació de les dates de les proves de llengua, i l'emissió dels certificats corresponents, passant per la realització de les proves escrites i orals i la correcció per part dels Serveis Lingüístics. Estem parlant de vint dies hàbils, en els quals els diversos actors han hagut de sincronitzar molt hàbilment les accions de cadascú. L'organització d'una prova de llengua catalana dins el període de presentació de la documentació, l'administració i la revisió per part dels Serveis Lingüístics, i el lliurament de les qualificacions a Personal Docent immediatament al final d'aquest termini, tècnicament és possible i no ha estat conflictiu.

Pel que fa al procés d'informació al professorat, la unitat de Personal Docent informa dels cursos de llengua catalana que es fan anualment i de les dates de les convocatòries, tant ordinàries com extraordinàries. Al portal web de professorat de la Universitat de Barcelona (EspaiPDI), a més de la informació sobre els concursos de personal acadèmic, hi trobem com a enllaç relacionat la informació relativa a la convocatòria per obtenir el certificat de suficiència en llengua catalana. D'altra banda, en una adreça web (www.ub.edu/slc/ffil/pdi.htm) dels Serveis Lingüístics hi ha el calendari de cursos actualitzat permanentment, recursos per preparar autònomament les proves, assessorament personalitzat vinculat als centres d'autoaprenentatge, el model de la prova i les característiques de cada apartat. A més, hi ha un dossier electrònic amb continguts adreçats especialment al PDI (exercicis autocorrectius, solucionari de les proves, exemples, textos, etc.).

Els Serveis Lingüístics trameten per correu electrònic la informació sobre les convocatòries i el contingut de la prova als caps de departament i als secretaris dels departaments, just quan la informació dels concursos ha aparegut publicada al diari oficial. A més, els Serveis Lingüístics informen individualment el professorat de la Universitat de Barcelona acreditat o habilitat que

pot presentar-se a la prova; se'ls facilita l'accés a materials concrets a través del dossier electrònic preparat especialment, es fa una entrevista de continguts més lingüístics i una petita prova de nivell si escau. Igualment, també se'ls posa en contacte amb els assessors d'autoaprenentatge. Finalment, se'ls ofereixen tutories de suport personalitzat dins el breu termini que presenta el calendari de les convocatòries.

L'origen del model de la prova

Era evident que si la Universitat de Barcelona feia unes convocatòries *ad hoc* per al professorat que contractava havia d'elaborar una prova que tingués els mateixos continguts que comportava la de nivell C, és a dir, s'havia de fer una prova equivalent. I també va semblar obvi que, sent enfocada a docents de la Universitat de Barcelona, el Departament de Filologia Catalana hi participés. I així va ser: la prova per obtenir el Certificat de suficiència de llengua catalana per a la docència a la Universitat de Barcelona es va elaborar conjuntament entre el Servei de Llengua Catalana i el Departament esmentat, per un equip de treball format pel professor Joan Solà, del Departament de Filologia Catalana, tècnics del Servei de Llengua Catalana i tècnics de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

És una prova de tipus comunicatiu i no gramaticalista, que segueix les directrius del Consell d'Europa en matèria de competència i acreditació lingüístiques de persones adultes. Un cop elaborada la proposta de prova, es va presentar oficialment a la que aleshores era Direcció General de Política Lingüística, als efectes, també, d'obtenir el reconeixement de l'equivalència amb el nivell C. Des de llavors té aquest reconeixement oficial.

La prova consta de cinc àrees amb els valors següents: comprensió lectora (10), expressió escrita (30), coneixements gramaticals i lèxics (30), comprensió oral (10) i expressió oral (20). En el primer bloc, cal ordenar els paràgrafs d'un text que es presenten desordenats i contestar preguntes tancades tipus veritable/fals d'un altre text. En el segon bloc, cal redactar un text de 150 paraules, a partir de dues opcions donades que sempre tenen un caràcter marcadament acadèmic. En el tercer bloc, hi ha una sèrie de preguntes variades: d'omplir buits, de posar accents i dièresis, de triar una alternativa entre dues de possibles, de completar frases conjugant l'infinitiu que està entre parèntesis, etc. En l'àrea quarta, de comprensió oral, l'examinand sent una lectura dues vegades i després ha de marcar la solució de cada enunciat en un test de resposta múltiple. Finalment, l'àrea d'expressió oral consisteix en la lectura en veu alta d'un fragment i en la intervenció amb l'examinador sobre el tema del fragment. La prova és superada pel 88 % dels qui s'hi presenten.

Valoració final

La valoració que cal fer sobre les polítiques lingüístiques que s'han impulsat a la Universitat de Barcelona per assegurar la competència lingüística del professorat i per a la garantia dels drets lingüístics de l'alumnat és altament positiva. En primer lloc, cal dir que s'ha fet un treball intens de discussió de principis lingüístics en el marc de la Comissió de Política Lingüística i la decisió presa per aquesta Comissió ha estat ratificada per unanimitat per la Comissió de Professorat i pel Consell de Govern de la Universitat de Barcelona.

En segon lloc, les polítiques sobre capacitat lingüística del professorat han generat un treball col·lectiu que ha requerit la coordinació de diverses unitats de la Universitat de Barcelona, i aquest treball conjunt també cal valorar-lo molt positivament.

En tercer lloc, cal destacar la implicació i la feina feta pels Serveis Lingüístics. Ja s'han descrit totes les actuacions que s'han anat fent per fer de fàcil aplicació una decisió que *a priori* podia

semblar molt difícil. La percepció de tots aquells que han participat o han seguit la posada en pràctica de l'acreditació de coneixement lingüístics per part del futur professorat han destacat la dedicació i la professionalitat dels Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona, de manera que podem afirmar que han estat la clau de l'èxit d'aquesta política.

En quart lloc, també voldríem afegir-hi la bona acceptació —en fase inicial o en fase final— per part dels candidats a ocupar places de professorat permanent contractat o funcionari de l'exigència d'acreditar la competència lingüística. A més, com ja s'ha dit, hi ha persones nascudes a l'estranger que també han aconseguit acreditar el coneixement de la llengua catalana, la qual cosa ha fet que la Universitat de Barcelona, des que s'exigeix la capacitació lingüística del professorat, hagi estat una de les que més professorat estranger ha contractat o ha consolidat a Catalunya.

